

Գարուն կենացս ահա փթթի ծաղկահոյւ,
Ի խոր հողոյս սահի ծածմանը եւ նշոււ,
Եւ յիս ի ներքս լսմամբ հեգել մի անուն,
Որ լծորդէ ոսկ'տառներով նրաշաղուն:

Թէ լինէի ես մի ոգի հրաշագործ
Ջանմահութիւն տալիս ես քո կենաց,
Եւ անսահման փափաքմանաց նամածախ
Քեզմով ապրիւ, քեզմով շնչիլ յաւիտեան:

Թունուար, 1893:

Տիրան Հ. Գասպարեան



ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ

ՆՈՐԱԿԱՆԱՐԿ

Բազմապատկութեան դիտարկումն փորձ մը:

Սովորաբար բազմապատկութեան ճշգրտութիւնն որոշելու համար բաժանումը կը գործածուի իբրեւ փորձ: Սակայն մեծամեծ թուերու մէջ դժուարին աշխատութեան զերծ չէ այս փորձը: Գերմանիոյ դրամատանց եւ այլ հաստատութեանց մէջ ասոր տեղ կը գործածուի ամենադիւրին միջոց մը: Երբ բազմապատկութիւնը լինայ թէ բազմապատկելին թէ բազմապատկելոյն եւ թէ արդիւնքին թուերը պէտք է առանձին առանձին գումարել՝ բայց կողմակի ուղղութեամբ: Այսպէս օրինակի համար

$$11 \quad 9$$

$$235416 \times 327 = 76981032$$

Արդ կողմակի գումարելով՝ Աի գումարը կ'ըլլայ 21, Իի՝ 12 եւ Գի՝ 36: Այս թուերը քովքով դնելով, ուստի 21, 12 եւ 36 կը գումարուին՝ բայց դարձեալ կողմակի ուղղութեամբ, ուստի (Ա) $2 + 1 = 3$; (Բ) $1 + 2 = 3$; (Գ) $3 + 6 = 9$: Ուրեմն եթէ այս բազմապատկութեանց արդեանց այս վերջին գումարին (միանգամ) թիւը (հոս՝ 9) նոյն ելլէ միւս երկուքին արդեանց (հոս 3×3) հետ, ուստի $3 \times 3 = 9$, նշան է որ վերի մեծաթիւ բազմապատկութիւնն ալ ճիշդ է: Անուշեք ուրիշ օրինակ մը.

$$11 \quad 9$$

$$732 \times 265 = 193980$$

Հոս Աի թուերը գումարելով $(7 + 3 + 2)$ կ'ունենանք 12, Բ՝ 13, եւ Գ՝ 30: այս վերջին թուերս նորէն գումարելով նոյն ոճով կ'ունենանք Ա՝ 3, Բ՝ 4 եւ Գ՝ 3: Արդ վերի օրինակին համեմատ պէտք ենք 3 եւ 4 բազմապատկել եւ արդիւնքը հաւասար ըլլալու էր Գին (հոս 3):

Իսկ արդ $3 \times 4 = 12$, ուստի երկուքս թիւ մը, որուն թուերը պէտք ենք ուրեմն նորէն գումարել միեւնոյն ոճով, ուստի $1 + 2$, եւ այն ատեն կը գտնենք ուղղութեամբ 3 թիւը: Այս ոճով փորձի մէջ տասներգական կոտորակներն իբրեւ ամբողջական թուեր նկատելու է:

ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ

Նորածին մանկանց աղանդի:

Վերմանական թիւեր մը կը գրէ հետեւեալը: «Նստարակոյս աղբն առաջին միջոցն էր ապրանքն անմիջապահ հաշուելու, որ առ հասարակ ամէն ժողովրդեան արդէն իսկ ի հնուց հետէ ծանօթ էր: Ծովը՝ յորում փառութիւնն ու ապականութիւնը գիւրաւ մուտ չի գտներ, էր իրենց ուսուցիչը. եւ ասկէ է որ ի վաղուց աղին պահանջէ եւ ջորացուցիչ ջորութիւն մը արուած է: Այս ջորութիւնը կը գործածէին մատաղօրեայ մանկանց վրայ ալ երբ հազիւ թէ աշխարհիս լցար տեսած էր: Բայց յԱրեւելս առ հասարակ ընկալեալ սովորութիւն է նորածին մանուկն աղաջոյ մէջ լուանալ կամ կարգադրեալ աղի: «Զքեզ ջրով չլուացին որպէս զի մաքրուիս, եւ ոչ ալ աղով շիբցին մարմինդ, կ'երգէ Եգիպտէ մարգարէն, եւ Արեւելցի մ'անշուշտ գիտե, թէ ինչ է ասոր նշանակութիւնը — մանկանց հոգաբարձութեան չափազանց անփութութիւն: — Հրեայք եւ ուրիշ արեւելեան ժողովուրդք այժմ մանուկն աղաջով միայն լուանալով գոհ կ'ըլլան, բայց աղելու հին սովորութիւնը դեռ եւս աստ անդ կը գործադրուի: Երիւանի նահանգին Հայերը սոյն այս վաղեմի սովորութիւնը ցայսօր կը գործադրեն: Նորածին մանկան մարմնոյն վերին մակերեսութիւն վրայ բարակ ձեռնաւոր հասարակ աղ կը ցանեն. մանուկն երեք ժամ երբեմն նսեւ աւելի աղի մէջ ձնալէն ետեւ տաք ջրով մէջ կը լուացուի: Քանի մը գաւառացի մէջ Հայերն այս սովորութիւնը բարձած են, եւ անոր համար ալ իրենց դրացիներէն «անի Հայեր» կը կոչուին: Նաեւ գասական Թունաց սերունդք իրենց տղոց վրայ աղ կը ցանեն: Եթէ լուսաւորեալ մարդ այս եղանակին գործադրութիւնը զանաւն կամ մեծեն, մանկաբարձք կը ծանուցանեն կանխաւ որ եթէ նորածին մանկանդ վրայ աղ չեմ ցաներ, խեղճ եւ ամենայնիւ անտապալ կ'ըլլայ: Ինչպէս կը դիմանան արգեօք այս դժնդակ գործողութեան նորածին մանկունք: — Եթէ աղ ցանելը քիչ մը չափա-